

К. М. Лихачова, Брянківський технолого-економічний технікум Луганського національного університету імені Тараса Шевченка

ФОРМУВАННЯ ПРАВИЛЬНОСТІ МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ВНЗ ЗА ДОПОМОГОЮ ВПРАВ ТВОРЧОГО СПРЯМУВАННЯ

Лихачова К. М.

Формування правильності мовлення студентів економічних спеціальностей ВНЗ за допомогою вправ творчого спрямування

У статті розглядаються питання впливу творчих вправ на формування правильності мовлення студентів-нефілологів, запропоновано деякі варіанти творчих вправ. Обґрунтовуються лінгвістичні підходи стосовно формування правильності мовлення.

Ключові слова: правильність мовлення, культура мовлення, мовна норма, творчі вправи, мовна особистість.

Лихачёва Е. М.

Формирование правильности речи студентов экономических специальностей ВУЗ с помощью упражнений творческого направления

В статье рассматриваются вопросы влияния творческих упражнений на формирование правильности речи студентов-нефилологов, предложены некоторые варианты творческих упражнений. Обосновываются лингвистические подходы касательно формирования правильности речи.

Ключевые слова: правильность речи, культура речи, языковая норма, творческие упражнения, языковая личность.

Постановка проблеми. У процесі модернізації освіти в Україні значна увага приділяється вихованню мовної особистості студента. Держава потребує вирішення багатьох економічних питань, через це постають нові вимоги до мовленнєвої підготовки студентів економічних спеціальностей у вищих навчальних закладах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що проблема правильності мовлення активно розглядається у лінгвістичних працях С. Єрмоленко, П. Дудика, та ін., у методичних дослідженнях Н. Бабич, Л. Мацько, М. Пентилюк, у статтях психологів Л. Виготського, О. Леонтьєва, та ін. Незважаючи на певні досягнення, проблема формування правильності мовлення студентів економічних спеціальностей не була предметом спеціального дослідження.

Мета статті – визначення ролі вправ творчого спрямування у формуванні правильності мовлення майбутніх економістів. Аналіз стану проблеми формування правильності мовлення студентів економічних спеціальностей ВНЗ, відбір лінгвістичних понять і положень, сукупність яких слугувала б теоретичною основою процесу формування правильності мовлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Українське професійне мовлення перебуває на етапі становлення, унормування. Йому властиві ознаки, що визначають рівень культури усного й писемного ділового мовлення: правильність, комунікативна досконалість, аргументованість, доцільність, стислість, точність. Формування правильності мовлення майбутніх економістів починається зі збагачення їхнього словникового запасу – важливого показника сформованості професійного мовлення. Чим більший лексичний запас студента, тим проникливіше він бачить світ, точніше сприймає прочитане й почуте, йому легше дається навчання, ширшає його кругозір, а найголовніше – він упевненіше висловлюється. Рівень мовленнєвої підготовки студента – найважливіший показник його загальної культури.

У загальноживаному значенні “культура” – це певний рівень розвитку суспільства, творчих сил та здібностей людини в типах і формах організації життя та діяльності людей у їх взаємостосунках, а також у створених нею матеріальних і духовних цінностях[1, 314]. У сучасних дослідженнях до складу культури мовлення вчені Н. Бабич, Б. Головін, Л. Островська відносять інтелігентність, моральну культуру, освіченість, сукупність знань, професійних навичок та умінь. У педагогічній, лінгводидактичній літературі культура

мовлення розглядається як система ознак та властивостей, що свідчать про комунікативну досконалість мовлення. Це володіння літературними нормами на всіх мовних рівнях, в усній та писемній формах мовлення, вміння користуватися мовностилістичними засобами і прийомами відповідно до умов і цілей спілкування [2, 81].

Л. Мацько виділяє такі ознаки культури мовлення: правильність, точність, логічність, змістовність, послідовність, доречність, виразність, образність, чистота, багатство [3, 450-457]. Першою сходинкою до культури професійного мовлення можна вважати його правильність, тобто дотримання норм літературної мови. Проблемі формування правильності українського мовлення присвячені роботи П. Дудика. Правильність мовлення – одна з його суттєвих ознак. Це, з одного боку, повна відповідність мовлення нормам літературної мови, а з другого — одна з основ мовленнєвої культури. Правильність чого-небудь (дії, вчинку, висловлювання) — це його істинність, відповідність певним явищам дійсності. Основою семантики слова «правильність» є те, що позначається прикметником «правильний» — той, який відповідає тепер чи відповідав у минулому тому, що насправді існує або існувало [4, 299].

Як зазначають О. Горошкіна, М. Пентилюк, Л. Попова норма літературної мови — це сукупність загальноприйнятих правил, якими користуються мовці в усному і писемному мовленні. Опанування норм сприяє підвищенню культури мови, а висока мовна культура є свідченням культури думки. Щоб говорити й писати правильно, треба добре знати всі розділи мовної системи. А щоб говорити і писати добре, треба вміти відбирати в конкретній ситуації спілкування найбільш вдалі доречні мовні засоби — слова, словосполучення, речення [5, 46]. У свою чергу мовна норма тісно пов'язана з системою конкретної мови, історично й соціально зумовлена. Мовною нормою стає будь-яке мовне явище — звук, сполучення звуків, морфема, значення слова чи фразеологізму, форма слова, словосполучення і речення, — що сприймається як зразок. Мовні норми є обов'язковими для всіх її носіїв [5, 45]. Порушення норм

літературної мови засмічує мову, ускладнює сприйняття сказаного, знижує довіру до адресанта. Правильність пов'язана з мовною компетенцією адресанта, особливо якщо адресантом є майбутній економіст. Формування правильності мовлення є невід'ємною ознакою загальнолюдської культури. Зокрема для спеціаліста економічного профілю правильність мовлення є не лише відображенням його освіченості, вихованості й інтелігентності, а й визначає в цілому культуру його праці.

Під час формування правильності мовлення ефективною є робота з вправами. Перш за все це вправи творчого спрямування. Вони повинні бути складними і передбачати самостійну роботу студента при їх виконанні. До творчих вправ відомі фахівці О.Біляєв, В.Мельничайко та ін. відносять твори, перекази, складання таблиць, схем, опорних конспектів тощо. Розрізняють творчі вправи за дидактичною метою, ступенем самостійності учнів, рівнем творчості. Творчі вправи розподілено на дві групи: комунікативні (мета – удосконалення видів мовленнєвої діяльності) та фонетико-граматичні (мета – формування знань про одиниці різних мовних рівнів: тексту, речення, слова, звука, букви). На відміну від тренувальних завдань, для творчих вправ не передбачається готовий матеріал. Його потрібно знайти, придумати, створити. Завдання можуть мати різний зміст, але їх поєднує спільна ознака - творче вирішення. Методика роботи над творчими вправами ґрунтується на сучасних досягненнях фонетики і фонології, графіки і орфографії, орфоєпії і лексикології, словотвору, морфології і синтаксису. Творчі вправи збуджують інтерес студентів до їх власного мовлення і мовлення оточуючих, навички коректної поведінки під час спілкування, уміння користуватися мовленнєвим етикетом, правильно висловлювати думки. Пропонуються вправи в такій послідовності, щоб труднощі нарощувалися поступово. Виконуються вправи спочатку усно, потім письмово. Специфіка вправ визначається змістом навчального матеріалу і відповідає основним аспектам програми з української мови. Дуже важливо, щоб формування правильності мовлення студентів-економістів відбувалось відповідно до вимог сьогодення. З цією метою

пропонуємо деякі вправи творчого спрямування: побудуйте висловлювання про свою професію в декількох варіантах: для учнів випускних класів, для виступу на місцевому телеканалі, для виступу на науковій конференції, використовуючи фахову термінологію і дотримуючись основних вимог до культури мовлення. Проаналізуйте варіанти висловлювань. Метою такої роботи вбачаємо в розвитку умінь самостійно складати висловлювання, використовуючи професійну термінологію; прочитайте текст, виправте терміни, що вжиті з невластивим для них значенням, за допомогою словника доберіть до термінів антоніми, складіть речення. Мета – розвивати навички роботи з тлумачним словником; складіть діалог-міркування виробничої тематики, насичений фаховою термінологією; розширте зв'язне висловлювання; продовжіть текст, зберігаючи стиль і авторську тональність; доберіть до термінів синоніми, складіть з них пари, введіть терміни-синоніми в речення, враховуючи відтінки їх значень. Перелічені вправи пропонуються з метою формування правильності мовлення, а також з метою виявлення рівня сформованості комунікативних умінь і навичок студентів.

Під час формування правильності мовлення студентів вправи творчого спрямування повинні бути цілеспрямованими, наступні спиратися на попередні, тобто становити цілісну систему. Процес формування правильності мовлення складається з таких основних компонентів: боротьба з мовленнєвою неохайністю в спілкуванні, уникнення типових порушень літературної мови в мовленнєвих стереотипах фахової галузі; моделювання мовленнєвих ситуацій, які виникатимуть у майбутній професійній діяльності; формування вмінь сприймання, відтворювання і створення фахових текстів різних видів і стилів; засвоєння професійної лексики і термінології економічного фаху; прищеплення студентам навичок роботи зі словниками, довідниками.

Висновки і перспективи. Вправи творчого спрямування мають значний вплив на формування правильності мовлення студента-майбутнього економіста – людини, яка знає і шанує мову, здатна користуватися всіма її ресурсами в будь-якій професійній ситуації. Під час роботи з вправами

творчого спрямування розвиваються уміння правильно спілкуватися в різних ситуаціях, правильно формулювати й висловлювати власну думку. Обмежений обсяг статті не дозволяє повною мірою проаналізувати методику роботи з творчими вправами під час формування правильності мовлення майбутніх економістів, що буде здійснено в інших публікаціях автора. Перспективу подальших пошуків у напрямку дослідження вбачаємо в подальшому удосконаленні системи вправ щодо формування правильності мовлення майбутніх економістів.

Література

1. **Новий** український тлумачний словник за заг. ред. В.В. Дубічинського. – Харків, 2008. – 608 с.
2. **Єрмоленко С.Я.**, Бибик С.П., Тодор О.Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів /За ред. С.Я.Єрмоленко, – К. : Либідь, 2001. – 224 с.
3. **Мацько Л. І.** Українська мова: Навчальний посібник. – Донецьк : ТОВ ВКФ “БАО”, 2007. – 480 с.
4. **Дудик П. С.** Стилїстика української мови. – К. : Видавничий центр «Академія», 2005. – 368 с.
5. **Горошкіна О. М.** Українська мова : підруч. для 10 кл. загальноосвіт навч. закл. з навчанням укр. мовою / О. М. Горошкіна, М. І. Пентиліук, Л. О. Попова; за заг. ред. М. І. Пентиліук. — Харків : «Сиція», 2010. —256 с.

Lukhachova K. M.

Formation of speech correctness of the students of economic specialities in the institutions of higher education by means of exercises of a creative direction

The article is considered the questions of influence of the exercises of a creative direction on formation of speech correctness of the students-non-philologists; some variants of creative exercises are proposed. The linguistic approaches concerning the formation of speech correctness are based.

Key words: correctness of speech, culture of speech, language norm, creative exercises, language personality.

Відомості про автора

Лихачова Катерина Михайлівна – викладач ВП «Брянківський технологіко-економічний технікум» Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.